

คู่มือ ประโยค ป.๕.๓ “อรรถกถาธรรมบท ภาค ๘ แปลโดย พญัญชนะ” เล่มนี้ แปลมาจากอรรถกถาธรรมบท ภาษาบาลี ภาค ๘ ซึ่งเป็นผลงานของพระพุทธโฆสจารย์ นักปราชญ์ชาวอินเดีย ผู้มีชื่อเสียง กึกก้อง เดินทางไปสิงหล (เกาะลังกา) เพื่อแปลพระไตรปิฎกและอรรถกถาจากภาษาสิงหลเป็นภาษาบาลี เมื่อ พ.ศ.๙๕๖ เป็นสำนวนการแปลอรรถกถา ซึ่งเป็นหลักสูตรวิชาแปลมคธเป็นไทย ชั้นประโยค ป.๕.๓ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศึกษาเนื้อหาหรือเรื่องราว จำนวน ๓ วรรค คือ

ต้นทวารวรรค หมวดว่าด้วยตัณหา มุ่งเน้นให้รู้จักตัณหา (ความทะยานอยาก) ๓ ประการ คือ (๑) กามตัณหา ความทะยานอยากในกาม (๒) ภวตัณหา ความอยากเป็น (๓) วิภวตัณหา ความไม่อยากเป็น ตัณหา ๓ ประการนี้ เกิดขึ้นแก่คนที่ประมาท เหมือนเถาย่านทรายเจริญอยู่ในป่า และเกิดแก่ผู้ที่กำหนดยินดีด้วยราคะ ผลจากการถูกตัณหาครอบงำ ผู้ที่ตกอยู่ใต้อำนาจของตัณหา ย่อมเร่ร่อนไปมาเหมือนนวานร ที่ต้องการผลไม้เที่ยวเร่ร่อนไปมาในป่า วิธีกำจัดตัณหา คือมีปัญญา เจริญฌาน ผลดีจากการกำจัดตัณหาได้ ทำให้ความโศกสิ้นไป เหมือนหยาบน้ำกลิ้งตกไปจากใบบัว ละทุกข์ทั้งปวงได้ ไม่ต้องเกิดอีกต่อไป และทำให้สิ้นตัณหา

ภิกขุวรรค หมวดว่าด้วยภิกษุ มุ่งเน้นเกี่ยวกับภิกษุ ทรงสอนว่า สิ่งแรกที่ภิกษุผู้มีปัญญาในศาสนานี้ต้องกระทำคือสำรวมอินทรีย์ มักน้อยสันโดษ ระมัดระวังในวินัยบัญญัติ คบกัลยาณมิตร ผู้ขยันขันแข็ง มีอาชีพอสะอาด ทรงสอนไม่ให้เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย มุ่งเจริญกัมมัญฐาน ไม่ถือมั่นในรูป ไม่ประมาท รู้จักตัดเตือนตนเอง รู้จักพึ่งตนเอง

พราหมณวรรค หมวดว่าด้วยพราหมณ์ มุ่งเน้นเกี่ยวกับคุณสมบัติของพราหมณ์ ตามพุทธทศรศนะ เดิมที คำว่า พราหมณ์ เป็นคำเรียกรวณะพราหมณ์ของชาวอินเดีย เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้น พระองค์ทรงบัญญัติคุณสมบัติของพราหมณ์ใหม่ ซึ่งก็คือ พระชีณาสพนั่นเอง คุณสมบัติของพราหมณ์ หรือพระชีณาสพที่ทรงแสดงไว้ในวรรคนี้ เป็นคุณสมบัติและปฏิบัติของพระสาวกแต่ละท่าน เช่น ไม่มีกรรมชั่วทางกาย วาจา ใจ มีความสำรวมระวัง มีสัจจะ มีธรรม เป็นผู้สะอาด ทรงแสดงเพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่าง ในการนำไปปฏิบัติ มีจำนวนพระสูตรถึง ๓๑ สูตร

คู่มือ ประโยค ป.ธ.๓ “อรรถกถาธรรมบท ภาค ๘ แปลโดย พญัญชนะ” เล่มนี้ แปลโดยคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกล่าวถึงเนื้อหาหรือเรื่องราวต้นทวารค หมวดว่าด้วยต้นทหา มี ๑๒ เรื่อง ๒๖ คาถา ในวรรคนี้ มุ่งเน้นถึงต้นทหา คำว่า ต้นทหา หมายถึงความทะยานอยากในอารมณ์ทั้งหลายมี ๓ ประการ คือ (๑) กามต้นทหา (๒) ภวต้นทหา (๓) วิภวต้นทหา แยกเป็นสายได้ ๓๖ สาย คือ ต้นทหา ๓ ประการในอายตนะภายใน ๖ ประการ เป็น ๑๘ สาย (๓ X ๖ = ๑๘) และต้นทหา ๓ ประการ ในอายตนะภายนอก ๖ ประการ เป็น ๑๘ สาย (๓ X ๖ = ๑๘) (ขุ.ธ.อ. ๘/๑๐) สำคัญในวรรคนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ต้นทหาย่อมเจริญเพิ่มพูนแก่บุคคลผู้ประมาทปราศจากสติ ไม่เจริญมาน วิปัสสนา มรรค และผล (ขุ.ธ.อ. ๘/๖) เมื่อบุคคลถูกต้นทหาครอบงำ ย่อมเศร้าโศก แต่เมื่อสามารถครอบงำต้นทหาได้ ขุตรากต้นทหาได้ด้วยอหัตถมัคคญาณ ย่อมไม่เศร้าโศก

ภิกขุวรรค หมวดว่าด้วยภิกษุ มี ๑๒ เรื่อง ๒๓ คาถา ใน
วรรคนี้ มุ่งเน้นภิกษุ คำว่า ภิกษุ ในวรรคนี้หมายถึงบุคคลผู้สำรวมมือ
เท้า และวาจา ไม่เปียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย มุ่งเจริญกัมมัฏฐาน (ดู
เรื่องแห่งภิกษุฆ่าหงส์) หมายถึงบุคคลผู้ไม่ถือน้ำมันในนามรูป (ดูเรื่อง
แห่งพราหมณ์ถวายทานอันเลิศ ๕ อย่าง) ในวรรคนี้มีสาระสำคัญที่
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเกี่ยวกับภิกษุ และเป็นสาระสำคัญที่
ปรารภพฤติกรรมซึ่งแตกต่างกันของภิกษุแต่ละรูปแต่ละกลุ่ม เช่น
เรื่องภิกษุ ๕ รูป ผู้สำรวมทวารรูปละทวาร ทรงแสดง ว่า ภิกษุผู้
สำรวมทวาร คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย วาจา และใจ ย่อมหลุดพ้นจาก
ทุกข์ในวัฏฏะ เรื่องภิกษุฆ่าหงส์ ทรงแสดงว่า บุคคลผู้สำรวมมือ เท้า
วาจา สำรวมตน ยินดีเจริญกัมมัฏฐาน มีจิตตั้งมั่น อยู่ผู้เดียว สันโดษ
เรียกว่า ภิกษุ และเรื่องพระนังคलगูเระผู้เตือนตนเอง เจริญ
กัมมัฏฐานจนสามารถบรรลุอรหัตตผลได้ พระผู้มีพระภาคทรง
ปรารภท่านเป็นแบบอย่างแก่ภิกษุทั้งหลายว่า จงเตือนตนเอง จง
คุ้มครองตนเอง มีสติป้องกันอกุศลกรรมมิให้เกิดในตน เมื่อทำได้
อย่างนี้ก็จักอยู่ เป็นสุข

พราหมณ์วรรค หมวดว่าด้วยพราหมณ์ มี ๔๐ เรื่อง ๔๒
คาถา ในวรรคนี้ มุ่งเน้นพราหมณ์ คำว่า พราหมณ์ ตามเนื้อหาสาระ
ในวรรคนี้หมายถึงทั้งพระชีนาสพและพราหมณ์โดยชาติกำเนิด แต่
พระผู้มีพระภาคทรงมุ่งแสดงถึงคุณสมบัติของพระชีนาสพเป็นหลัก
เช่นในเรื่องพราหมณ์ผู้เลื่อมใสมาก พระผู้มีพระภาคทรงเรียกบุคคล
ผู้ตัดกระแสคือตัดหาได้ รู้แจ้งสภาวะที่อะไรปรุงแต่งไม่ได้ (นิพพาน)
ว่า พราหมณ์ ในเรื่องภิกษุ หลายรูป ทรงเรียกบุคคลผู้ถึงฝั่งแห่ง
ธรรมทั้งสองคือสมณะและวิปัสสนา ปราศจาก โยคะ ๔ คือ กาม ภพ

ทฤษฎี และอวิชชาว่า พราหมณ์ และในเรื่องบรรพชิตรูปใด รูปหนึ่ง
ทรงเรียกบุคคลผู้ลอยบาปได้ว่า พราหมณ์